

Ведмідський О.В.
кандидат юридичних наук
проректор Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Оперативно-розшукова профілактика, виступаючи як самостійний напрямок оперативно-розшукової діяльності та як одна із форм оперативно-розшукового запобігання злочинам, є специфічною підсистемою профілактики злочинності як на загальному, так і на індивідуальному рівнях. При цьому слід звернути увагу на те, що оперативно-розшукова профілактика злочинів – це специфічний вид діяльності правоохоронних органів, що складається з системи цілеспрямованих оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, які здійснюються оперативними підрозділами цих органів, спрямовані на недопущення вчинення злочинів, а також своєчасне виявлення та усунення (нейтралізацію) причин і умов, що сприяють їх вчиненню.

Чимало сучасних дослідників цієї проблематики вважають, що головними завданнями оперативно-розшукової профілактики є такі:

1) здійснення комплексних оперативно-розшукових і профілактичних заходів, спрямованих на усунення конкретних умов та обставин, що сприяють правопорушенням;

2) організація і безпосереднє здійснення індивідуальних оперативно-розшукових і профілактичних заходів стосовно осіб, від яких через їх антигромадську поведінку можна очікувати вчинення злочинів;

3) організація і безпосереднє проведення заходів, котрі забезпечують недопустимість здійснення злочинів, що плануються та готуються;

4) участь оперативних підрозділів у загальних профілактичних заходах, що є складовою системи ідеологічної та виховної роботи, яку проводять державні органи разом з громадськістю [1, с. 272-273].

На загальному рівні оперативно-розшукова профілактика спрямована на обмеження дії негативних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю; усунення (нейтралізацію) детермінантів злочинних проявів; ліквідацію криміногенних чинників у мікросередовищі особи, які формують її антигромадську позицію і мотивацію злочинної поведінки. Залежно від того, на які явища і процеси спрямовано загальні профілактичні заходи, можна виділити такі різновиди оперативно-розшукової профілактики:

– профілактика випередження, тобто сукупність оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, що спрямовані на завчасне запобігання виникненню криміногенних явищ і процесів у суспільному житті;

– профілактика обмеження, тобто сукупність оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, що перешкоджають поширенню в країні або на певній адміністративно-територіальній одиниці криміногенних явищ, детермінації окремих видів злочинності та формуванню особи злочинця;

– профілактика усунення, тобто сукупність оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, що спрямовані на ліквідування негативних явищ і процесів, та які запобігають новій активізації їх дій;

– профілактика захисту, тобто сукупність оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, що здійснюються з метою усунення умов, які сприяють вчиненню злочинів, та (опосередковано) антисуспільних поглядів.

На індивідуальному рівні оперативно-розшукової профілактики на підставі аналізу інформації, яка була отримана оперативним шляхом, про осіб, які схильні до вчинення злочинів, та наявності фактів про злочинні наміри цих осіб, здійснюється превентивний вплив на особу, яка за своїм антигромадським способом життя спроможна вчинити злочин. Індивідуальна оперативно-розшукова профілактика має свій об'єкт впливу. Таким об'єктом є: поведінка та спосіб життя осіб з високою ймовірністю вчинення злочину; соціальні елементи їх особистості, які відображають антисуспільну спрямованість; деякі соціально значущі при формуванні та реалізації умислу психофізичні особливості індивідів; несприятливі умови оточуючого таку особу середовища та життєвого укладу; інші тривалі обставини, які визначають криміногенну ситуацію і полегшують вчинення злочину.

Як правило, процес індивідуальної оперативно-розшукової профілактики умовно поділяється на такі етапи:

1) виявлення й постановка на облік осіб, від яких через їх антигромадські погляди й поведінку можна очікувати вчинення злочинів;

2) організація спостереження й отримання оперативної інформації про поведінку, погляди взятих на облік осіб;

3) організація і здійснення комплексу оперативно-розшукових та інших заходів з метою недопущення вчинення потенційними правопорушниками злочинів;

4) організація належного аналізу ефективності профілактичних заходів, своєчасне внесення змін у розміщення сил, тактику застосування оперативно-профілактичних засобів і методів до осіб, які підлягають профілактичному впливу.

Тому, на нашу думку, до основних заходів індивідуальної профілактики злочинів оперативними підрозділами органів правоохоронних органів слід віднести такі: 1) заходи переконання – процес логічного обґрунтування особою думки про відмову від антигромадської поведінки, антисуспільних установок; 2) заходи соціальної допомоги – працевлаштування, поліпшення побутових умов, зміна способу життя шляхом підвищення соціального статусу, освіти, отримання престижної спеціальності, лікування, встановлення корисних контактів, вибору життєвих перспектив тощо; 3) заходи обмеження –

профілактичний контроль за місцем проживання або навчання особи з боку правоохоронних органів із залученням громадськості; 4) заходи примусу – адміністративний арешт і адміністративне затримання, штраф, адміністративний нагляд, улаштування у приймальники-розподільники та ін.

У свою чергу, профілактика злочинів, у тому числі й оперативно-розшукова, складається з таких видів профілактики:

1) рання профілактика злочинів, що полягає у виявленні та усуненні криміногенних ситуацій, несприятливих життєвих умов у групі підвищеного ризику до моменту формування негативних ціннісних орієнтацій та мотивацій;

2) безпосередня профілактика злочинів, що поширюється на соціально не схвалювану поведінку особи, що перетворилася у систематичну протиправну діяльність, характер якої вказує на зростаючу небезпеку обрання злочинного шляху.

За своїм цільовим призначенням, умовами та способами пізнання тактичні прийоми профілактики злочинів складають систему спеціально спрямованого, нормативно врегульованого впливу на відповідні об'єкти.

За об'єктами заходи оперативно-розшукової профілактики поділяються на такі: 1) заходи, спрямовані на нейтралізацію та усунення причин та умов, які сприяють існуванню злочинності в цілому як негативного соціального явища; 2) заходи, спрямовані на нейтралізацію та усунення причин та умов, які сприяють існуванню окремих видів злочинності та вчиненню окремих видів злочинів; 3) заходи, спрямовані на нейтралізацію та усунення причин та умов, які сприяють вчиненню конкретного злочину.

За масштабом (територією) виділяють такі заходи оперативно-розшукової профілактики: 1) на усій території країни; 2) в регіоні (на території кількох областей); 3) на території певної адміністративно-територіальної одиниці (область, район, місто, селище, село); 4) на окремому об'єкті.

Виявлені під час оперативно-розшукової діяльності особи, які становлять оперативний інтерес, після перевірки інформації про них здебільшого підлягають профілактичному впливу, крім випадків, коли вони обґрунтовано підозрюються у вчиненні злочину.

---

1. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Загальна частина : підруч. / підзаг. ред. Л.В. Бородича ; [авт. кол. : Е. О. Дідоренко, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв, В. П. Пилипчук, В. Л. Регульський]. – Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. – Т.1. – 390 с.